

NOĆNA EKONOMIJA: INOVATIVNI KONCEPT URBANOG RAZVOJA

Marko Raič, Daniela Angelina Jelinčić i Sanja Tišma

Uvod

Politike urbanog razvoja tradicionalno su usmjerene na dnevni ritam grada, dok su aktivnosti koje se odvijaju noću često bez jasne strategije, koordinacije i institucionalne potpore javnog sektora. Noćno vrijeme međutim nosi značajan gospodarski, kulturni i društveni potencijal koji sve više prepoznaju gradovi diljem svijeta.

Općenito, noćna ekonomija obuhvaća raznolike aktivnosti poput koncerata, kazališnih predstava, restorana, noćnih klubova, festivala te povezanih uslužnih djelatnosti koje se odvijaju tijekom noći. Ove aktivnosti generiraju prihode, stvaraju radna mjesta i doprinose razvoju identiteta urbanih sredina. Unatoč tome, konceptualne i teorijske rasprave o noćnoj ekonomiji su izrazito skromne, a sam fenomen još uvijek nije dovoljno istražen.

S obzirom na izazove povezane s konceptualizacijom pojma i određivanjem obuhvata noćne ekonomije, u nastavku je prikazan kratak povijesni pregled razvoja teorijskog okvira. Pobražani su neki od ključnih metodoloških izazova poput definiranja vremenskog okvira unutar kojeg se noćna ekonomija odvija, sadržajnog obuhvata aktivnosti koje su u nju uključene te izbora pokazatelja za praćenje i vrednovanje rezultata koje ona ostvaruje

za gospodarstvo i zajednicu. Prikazana su i iskustva pojedinih europskih gradova koji mogu poslužiti kao primjeri dobre prakse u upravljanju noćnom ekonomijom, te preliminarni nalazi vezani uz stanje u Gradu Zagrebu.

Upravo je potreba za strukturiranim pristupom ovoj temi bila poticaj znanstvenicima Instituta za razvoj i međunarodne odnose (IRMO) da pokrenu dublju analizu teorijskog i metodološkog okvira za praćenje i vrednovanje razvoja noćne ekonomije u kontekstu ukupnog urbanog razvoja. Tom će se temom IRMO baviti u okviru novog projekta „Strategije razvoja noćne ekonomije: integrirani pristup upravljanju noćnom ekonomijom u Europskoj uniji - NITIES“ kroz program EU Interreg Europe. Kroz projekt će se razmjenjivati iskustva s partnerskim gradovima, a Gradu Zagrebu pružit će se stručna podrška za buduće strateške i planske iskorake u području noćne ekonomije tijekom sljedeće četiri godine.

Razvoj koncepta noćne ekonomije i metodološki izazovi

Promišljanje koncepta noćne ekonomije započelo je tijekom 1970-ih godina u kontekstu urbanih promjena i potrebe za razumijevanjem transformacije gradskog života izvan tradicionalnih dnevnih okvira. Od 1990-ih godina pojam se često koristio u analizama kulturnih i kreativnih industrija te u kontekstu urbanog planiranja, s naglaskom na regeneraciju gradskih četvrti i stvaranje novog urbanog identiteta kroz aktivnosti koje se odvijaju noću. Unazad desetak godina sve više gradova razvija vlastite strategije za upravljanje noćnom ekonomijom te se ovaj fenomen danas ne promatra samo kao dio kulturnog života, već i kao važna gospodarska, društvena, infrastrukturna, okolišna i sigurnosna komponenta urbanog razvoja.

Jedan od ključnih izazova u proučavanju noćne ekonomije jest definiranje pojma i obuhvat djelatnosti. U literaturi postoji nekoliko pristupa praćenju noćne ekonomije koji se razlikuju najčešće vezano uz vremenski i sadržajni obuhvat. Najčešće se noćna ekonomija definira kao skup gospodarskih aktivnosti koje se odvijaju između 18:00 i 6:00 sati (Zmysloni i Pawlusiński, 2020). Ipak, postoje i alternativne vremenske definicije koje uzimaju u obzir specifičnosti lokalnog konteksta i načina života, kao što je definirano kontekstualno geografskim odrednicama te ovisi o pojedinim gradovima, što ukazuje na heterogenost koncepta (Sound Diplomacy, n.d.). Osim vremenskog okvira, kroz literaturu se nailazi i na različite sadržajne obuhvate. Kao razvojni koncept, noćna ekonomija se spominje tijekom 1970-ih u Ujedinjenom Kraljevstvu uglavnom vezano uz kulturne i kreativne

industrije, razonodu, klubove, barove (Son et al., 2023), a u nekim drugim radovima taj koncept uključuje muzeje, galerije, ugostiteljske objekte te širi spektar usluga poput zdravstvene skrbi, prijevoza, smještaja, dostave, javne sigurnosti, telekomunikacija i gospodarenja otpadom (Pawlusiński, 2023).

Također, izazov je i u izboru pokazatelja i dostupnosti podataka za kvantifikaciju doprinosa noćne ekonomije razvoju gospodarstva. Neki od primjera pristupa praćenju noćnih aktivnosti uključuju evidentiranje i brojanje kulturne ponude, mjerenje posjećenosti sadržaja, praćenje broja zaposlenih koji rade noću te broja poslovnih subjekata koji su aktivni tijekom noćnih sati. Primjerice, prema podacima EU Labour Force Survey (Eurostat, 2021), 4,6 % zaposlenih osoba u dobi od 15 do 64 godine u Europskoj uniji redovito radi noću, dok 7,7 % njih radi noću povremeno (Eurostat, 2025).

Tablica 1: Udio zaposlenih u noćnom radu u ukupno zaposlenim u dobi od 15-64 godine, po zemljama i godinama (%)

	2019	2020	2021	2023
Hrvatska	2,5	2,5	4,0	4,8
Austrija	5,6	4,6	4,8	5,1
Njemačka	4,9	4,5	4,2	4,6
Slovačka	15,0	12,4	11,1	11,2
Irska	4,9	4,0	5,3	5,0
Poljska	2,3	1,9	1,9	1,7
Italija	8,2	6,8	5,9	6,4
Češka	5,4	4,6	4,3	5,1
Litva	3,0	3,0	2,1	1,6
Estonija	5,7	5,4	5,4	5,3
EU 27	5,2	4,5	4,2	4,6

Izvor: Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsa_ewpnig/default/table?lang=en, pristupljeno 3.7.2025.

Prema Tablici 1, Slovačka ima najveći udio zaposlenih u noćnom radu u odnosu na ukupno zaposlene. Taj udio, koji je 2019. godine iznosio 15 %, bilježi lagani pad te je 2023. godine smanjen na 11,2 %. Najmanji udio zaposlenih noću 2019. godine bilježile su Poljska i Hrvatska s udjelima od 2,3 %, odnosno 2,5 %. Zanimljivo je primijetiti da se u Poljskoj taj udio kontinuirano smanjuje tijekom promatranog razdoblja, dok u Hrvatskoj raste, dosegnuvši 4,8 % zaposlenih noću u odnosu na ukupno zaposlene u 2023. godini. Iako ovi podaci prikazuju postotak ljudi zaposlenih u noćnim satima i predstavljaju značajan pokazatelj za vrednovanje inteziteta noćnog rada, važno je istaknuti da se ne odnose isključivo na sektore koji se izravno identificiraju kao dio noćne ekonomije. Podaci obuhvaćaju

širi spektar djelatnosti koje uključuju noćni rad, bez obzira na njihovu povezanost s kulturnim, zabavnim, logističkim ili drugim noćnim urbanim aktivnostima. Detaljnija analiza zaposlenosti prema sektorima omogućila bi precizniju procjenu doprinosa noćne ekonomije u kontekstu zapošljavanja i ekonomskih učinaka. Primjerice, u Parizu, od ukupno 1.469.488 zaposlenih osoba (Insee, 2022), njih 83.000 zaposleno je u sektorima koji se smatraju dijelom noćne ekonomije, pri čemu 13% tih zaposlenika radi nakon 21 sat (d'Antonio, 2024). Grad Tallinn bilježi sličnu praksu - od ukupno 252.900 zaposlenih osoba (Statistics Estonia, 2024), njih 14.792 je zaposleno u noćnoj ekonomiji (d'Antonio, 2024).

Relevantan pokazatelj razvoja noćne ekonomije je i ostvareni prihod poslovnih subjekata koji djeluju tijekom noći. U tu svrhu moguće je analizirati račune koji su fiskalizirani u razdoblju između 18:00 i 6:00 sati. Istraživanja primjerice pokazuju da je praćenje prihoda prostora u kojima se odvijaju aktivnosti povezane s noćnom ekonomijom usko vezano uz prodaju alkoholnih pića, što dodatno ukazuje na potrebu za pažljivim oblikovanjem metodologije za praćenje noćne ekonomije (d'Antonio, 2024). To je samo jedan od mogućih elemenata prihoda noću pa je potrebno unaprijed jasno odrediti koji sve sektori i koje aktivnosti ulaze u obuhvat prihoda koji se prate.

S obzirom na vidljivu nedorečenost pristupa te izostanak jasno definiranog koncepta noćne ekonomije, teško je jednoznačno utvrditi pokazatelje koji bi se dosljedno mogli primjenjivati u analitičkom i planskom kontekstu. U dosadašnjim istraživanjima znanstvenici IRMO-a uključeni u projekt NITIES odlučili su operacionalizirati pojam noćne ekonomije (prema Zmysloni i Pawlusiński, 2020) kao skup svih aktivnosti koje se odvijaju u razdoblju između 18:00 i 6:00 sati, raspoređenih u tri razine. Prva razina obuhvaća temeljne aktivnosti, kao što su barovi, klubovi, koncerti i festivali. Drugu razinu čine komplementarne aktivnosti koje podržavaju navedene sadržaje, uključujući kulturne ustanove/organizacije, ugostiteljske objekte i druge usluge povezane s konzumacijom kulturne i zabavne ponude. Treću razinu čine infrastrukturne i logističke usluge koje omogućuju funkcioniranje noćnog života, poput javnog i privatnog prijevoza, zdravstvene zaštite, dostave, sigurnosnih službi i održavanja javnog reda. Ovakav višerazinski pristup omogućuje sveobuhvatnije razumijevanje noćne ekonomije te jasno i precizno identificiranje pokazatelja za praćenje i vrednovanje njezinog potencijala za doprinos urbanom razvoju.

Upravljanje noćnom ekonomijom

Iako se u većini gradova na globalnoj razini ne razdvaja upravljanje noćnom ekonomijom u odnosu na cjelokupno planiranje i upravljanje gradom, unazad desetak godina sve više njih prepoznaje potrebu za razvojem posebnih politika i mehanizama praćenja, vrednovanja i upravljanja noćnom ekonomijom i noćnim životom. Cilj tih novih politika uglavnom nije vezan za ograničavanje ili suzbijanje rada tijekom noći, već njihovo analiziranje, vrednovanje i usmjeravanje prema održivosti, inkluzivnosti i ravnoteži između interesa i potreba različitih dionika.

Jedan od iskoraka u analizama noćne ekonomije pripremljen je kroz projekt *Creative Footprint* koji vodi organizacija VibeLab¹ u suradnji s *PennPraxisom* (Sveučilište u Pennsylvaniji). Projektom su mapirani kreativni prostori i analizirani noćni ekosustavi u Berlinu, Kopenhagenu, Montréalu, New Yorku, Rotterdamu, Stockholmu, Sydneyju i Tokiju (*Creative Footprint*, n.d.). Uz ekonomski doprinos noćne ekonomije ovim se projektom vrednuje kulturna i društvena vrijednost glazbenih prostora, klubova, galerija i drugih lokacija relevantnih za noćnu ekonomiju. Doprinos je izražen pokazateljem *Creative Footprint* ocjenom od 1 do 10. Ovaj proces omogućuje identificiranje primjera dobre prakse i time razvoj podloga za preporuke i smjernice prema održivim noćnim politikama. Za procjenu kreativne i kulturne noćne infrastrukture grada identificirano je 15 različitih pokazatelja kroz tri kategorije: (1) prostor (veličina prostora, frekventnost, operativni kontinuitet, multifunkcionalnost, reputacija), (2) zajednica i sadržaj (kreativni outputi, interdisciplinarnost, promocija, eksperimentalni sadržaj, fokus na zajednice) te (3) vanjski okvir (dostupnost javnog prijevoza noću, financijska potpora sadržajima, politike i regulacije, pristup donositeljima odluka, javne kulturne aktivnosti). Nalazi dosadašnjih vrednovanja kroz istraživanja koje se rade jednokratno za pojedine gradove prikazani su u Tablici 2.

1 VideLab je međunarodna organizacija se bavi istraživanjem, savjetovanjem i zastupanjem dionika u području noćne kulture (<https://vibe-lab.org/#aboutus>)

Tablica 2: Prikaz ocjena noćnog života gradova u okviru Creative Footprint projekta

Grad	Prostor	Zajednica i sadržaj	Vanjski okvir	Prosjeak
Berlin (2017)	8,49	6,75	8,82	8,02/10
New York (2018)	8,59	6,92	6,35	7,29/10
Sydney (2023)	8,08	6,96	4,48	6,94/10
Stockholm (2021)	8,40	6,27	5,06	6,58/10
Montréal (2023)	8,38	7,15	4,18	6,57/10
Tokyo (2019)	8,38	7,08	5,37	6,51/10
Rotterdam (2024)	8,58	5,90	5,41	6,10/10

Izvor: Rotterdam Creative Report, pristupljeno 5.7.2025.

S najviših 8,02/10 ocijenjen je Berlin. Prostori za noćni život Berlina ocijenjeni su 8,49/10, zajednica i sadržaj sa 6,75/10, a za vanjski okvir ocjena je 8,82/10. Visoka ocjena u kategoriji *vanjski okvir za Berlin* ukazuje na vrlo povoljno okruženje u smislu zakona, propisa i podrške. Montréal je, primjerice, u toj kategoriji najniže ocijenjen što sugerira značajne probleme i prepreke u postojanju i provođenju zakonodavnog okvira, nesigurnom i neuređenom okruženju za rad noću te izostanku potpore donositelja odluka. New York je, u odnosu na druge gradove najbolje ocijenjen u kategoriji *prostor* (veličina prostora, frekventnost, operativni kontinuitet, multifunkcionalnost, reputacija), a Montréal prednjači u kategoriji *zajednica i sadržaj*.

Iako na razini Europske unije ne postoji jedinstveni strateški okvir za razvoj noćne ekonomije, pojedine se mjere i aktivnosti povezane s ovom temom mogu pronaći u okviru inicijative Urbana agenda za EU, pokrenute 2016. godine. Cilj te inicijative je poboljšanje kvalitete života u gradovima kroz bolje zakonodavstvo, financiranje i razmjenu znanja. Gradovi se u okviru agende povezuju u tematska partnerstva usmjerena na ključna područja poput stanovanja, urbane mobilnosti, klimatskih promjena i digitalne tranzicije. U okviru Urbane agende, noćna ekonomija razmatra se kroz Strategiju 5 o proširenju i jačanju uloge kulturnih urbanih usluga radi jačanja dobrobiti građana i Strategiju 2 o razvoju lokalnog gospodarstva kroz kulturne inicijative. Također, neki od bitnih elemenata za razvoj noćne ekonomije mogu se pronaći i u Direktivi o buci u okolišu (END, 2002/49/EZ), u Direktivi o radnom vremenu (2003/88/EZ) koja utvrđuje glavne karakteristike noćnog rada, Akcijskom planu EU-a za zaštitu javnih prostora (COM/2017/0612) i mnogim drugima koji reguliraju gospodarski i društveni razvoj u cjelini (d'Antonio, 2024).

Neovisno o izostanku specifičnog strateškog, pravnog i zakonodavnog okvira na razini Europske unije, pojedini gradovi poput Vilnusa, Berlina,

Amsterdam i Londona razvili su vlastite modele upravljanja noćnom ekonomijom, prilagođene lokalnim kontekstima i izazovima. Grad Vilnius je osnovao Noćni ured Vilniusa (Vilnius Night Office, n.d.), organizaciju civilnog društva koja djeluje kao koordinacijsko tijelo u domeni noćne ekonomije i nalazi se pod izravnom ingerencijom gradonačelnika. Djelatnost Ureda uključuje planiranje ponude i sadržaja, osiguravanje raznolikosti i dostupnosti noćnih programa, unaprjeđenje sigurnosti, organizaciju edukacija i stručnih treninga za zaposlenike u sektoru noćne ekonomije te iniciranje javnih rasprava o aktualnim izazovima u noćnom životu grada. Noćni ured također ima važnu posredničku ulogu, djelujući kao platforma za dijalog i suradnju između ključnih dionika noćne ekonomije te povezuje organizatore događanja, gradsku upravu, poduzetnike, kulturne aktere i građane. Ured kontinuirano provodi istraživanja dobrih praksi iz drugih europskih i svjetskih gradova te aktivno potiče njihovu implementaciju u lokalni kontekst Vilniusa, s ciljem stvaranja inkluzivnog, sigurnog i ekonomski održivog noćnog života (Vilnius Night Office, n.d.).

Berlin je razvio je vlastiti model upravljanja noćnom ekonomijom, temeljen na načelima inkluzivnosti, održivosti i međusektorske suradnje. Ključnu ulogu u oblikovanju tog pristupa imale su organizacije Clubcommission Berlin koja djeluje kao predstavničko tijelo berlinske klupske scene, te VibeLab međunarodna platforma posvećena noćnoj ekonomiji i kulturnim politikama. U suradnji sa službenim gradskim institucijama razvijena je Strategija noćne ekonomije Berlina (VibeLab, 2023). Strategija uključuje deset razvojnih ciljeva usmjerenih na poticanje održivog, sigurnog i raznolikog noćnog života u Berlinu. Neke od mjera uključuju osiguravanje financijskih fondova za zvučnu izolaciju klubova, razvoj participativnog modela upravljanja noćnom ekonomijom kroz dijalog s dionicima i korištenje podataka o noćnoj ekonomiji u urbanističkom planiranju i prostornom razvoju grada (VibeLab, 2023).

U Amsterdamu je upravljanje noćnom ekonomijom povjereno tzv. noćnom gradonačelniku, koji ima izraženu koordinacijsku i savjetodavnu ulogu, ali bez formalnih izvršnih ovlasti. Njegova funkcija usmjerena je na povezivanje različitih aktera uključenih u noćni život grada kako bi se osigurao uravnotežen razvoj noćne ekonomije, u skladu s interesima svih dionika i urbanim strategijama. Sličan model usvojen je i u Londonu, gdje je na inicijativu gradonačelnika uspostavljena funkcija tzv. noćnog cara (Night Czar). Ova osoba zadužena je za praćenje razvoja noćne ekonomije, identificiranje ključnih izazova i predlaganje konkretnih rješenja za probleme s kojima se suočavaju različiti dionici uključeni u noćni život, uključujući ugostitelje, kulturne institucije, lokalne zajednice i sigurnosne službe (Tišma et al., 2024).

Noćna ekonomija u gradu Zagrebu

Grad Zagreb nema sustavni pristup upravljanju i razvoju noćne ekonomije koji bi povezao sve razvojne inicijative i sve relevantne dionike: poduzetnike, javni sektor, akademsku zajednicu, lokalno stanovništvo, posjetitelje i gradsku upravu. SWOT analiza iz prethodnih istraživanja (Tišma et al., 2024) pokazala je snage, slabosti, prilike i prijetnje za razvoj noćne ekonomije u Zagrebu koje su predstavljene u Tablici 3.

Tablica 3: SWOT analiza kapaciteta koncertnih prostora u gradu Zagrebu za razvoj noćne ekonomije

Snage	Slabosti
- Bogata koncertna ponuda i koncertni prostori koji bi mogli značajno doprinijeti privlačenju turista u grad, posebno mladih - Dostupnost koncertnih prostora javnim prijevozom - Koncertni prostori kao značajni doprinos kulturnom razvoju Zagreba te jačanju lokalnog identiteta - Svijest vlasnika koncertnih prostora o važnosti njihove uloge u razvoju lokalne glazbene scene	- Nedovoljna vidljivost koncertne ponude među turistima - Nedovoljna suradnja s vlasnicima ugostiteljskih objekata u blizini koncertnih mjesta - Buka koja uzrokuje smetnje građanima - Prometne gužve oko koncertnih dvorana - Nedovoljno poznavanje koncepta noćnog gospodarstva i potencijalnih koristi sustavnog pristupa njegovom razvoju - Ograničena svijest o mogućnostima suradnje s Gradom Zagrebom u vezi rješavanja svakodnevnih problema - Nedostatak sustavne podrške Grada Zagreba razvoju noćnog gospodarstva, posebno koncertne scene (osim prostora u vlasništvu Grada i civilnog društva)
Prilike	Prijetnje
- Povećani broj turista u Zagrebu - Koncertni prostori kao platforma za razvoj lokalnih umjetnika - Promocija koncertne ponude putem različitih platformi, povećanje vidljivosti i poticanje prepoznavanja i razvoja novih umjetnika - Povećanje vidljivosti koncertne ponude u centru Zagreba i periferiji - Dodatno financiranje putem javnih poziva Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske i Grada Zagreba - Naglasak na razvoju kulturnih i kreativnih industrija na razini EU - Koncept noćnog gospodarstva omogućuje organiziranje događanja u lokalnim zajednicama od 18:00 do 6:00 sati	- Mogući negativni utjecaji koncertne ponude i noćnog gospodarstva na lokalnu zajednicu, kao što su povećana razina buke, prometne gužve i proizvodnja otpada - Potencijalno nasilje i nepoželjno ponašanje - Potencijalne epidemije i pandemije koje dovode do mogućeg zatvaranja koncertnih mjesta i ugostiteljskih objekata

Izvor: Tišma et al., 2024

SWOT analiza pokazuje da Zagreb raspolaže snagama i prilikama, osobito u području koncertne ponude i kulturnog turizma, no suočava se i s nizom strukturnih slabosti i prijetnji. Nedostatak koordinacije, ograničena vidljivost ponude te izostanak institucionalne podrške razvoju noćne ekonomije predstavljaju ključne prepreke daljnjem napretku. Istovremeno, rastući turistički interes, poticaji iz nacionalnih i europskih fondova te bogata lokalna glazbena scena nude značajan potencijal za razvoj. S obzirom na predstojeće srednjoročno vrednovanje Plana razvoja Grada Zagreba te praćenje i vrednovanje Programa razvoja kulture Grada Zagreba 2024.-2030., otvara se prilika za uključivanje koncepta noćne ekonomije u buduće strateške dokumente. Time bi se omogućilo usmjereno i dugoročno planiranje ovog važnog segmenta urbanog života.

Daljnja istraživanja noćne ekonomije

Dosadašnja istraživanja noćne ekonomije pokazuju kako postoji niz izazova koji otežavaju njezino sustavno proučavanje i uključivanje u javne politike. Najočitiiji problem je nedostatak konsenzusa o obuhvatu djelatnosti noćne ekonomije, odnosno definiciji pojma. Također, još uvijek nisu razvijeni standardizirani pokazatelji za njezino praćenje, što otežava usporedbu između gradova i država te onemogućava izradu učinkovitih mjera i politika. Većina postojećih analiza temelji se na kvalitativnim prikazima pojedinačnih primjera dobre prakse iz urbanih sredina, bez zajedničkog teorijskog okvira ili dosljedne metodologije. To stvara potrebu za integriranim pristupom koji bi omogućio bolje razumijevanje kompleksnosti noćne ekonomije i njezinu ulogu u razvoju urbanih prostora.

Tim će se izazovima naredne četiri godine baviti znanstvenici Instituta za razvoj i međunarodne odnose (IRMO) u okviru uvodno spomenutog projekta „Strategije razvoja noćne ekonomije: integrirani pristup upravljanju noćnom ekonomijom u Europskoj uniji - NITIES“ financiranom od strane Programa Interreg Europe. Cilj projekta je istražiti postojeće javne politike koje se odnose na noćnu ekonomiju urbanih područja, prikupiti primjere dobre prakse iz europskih gradova i regija, unaprijediti teorijski okvir i izraditi konkretne prijedloge za javne politike usmjerene na održivi razvoj urbanih prostora tijekom noći.

IRMO je voditelj projekta u kojem radi u partnerstvu s gradovima Zagrebom (Hrvatska), Varšavom (Poljska), Galwayom (Irska), Tallinom (Estonija), Sarajevom (BiH), regijom Friuli Venezia Giulia (Italija), Noćnim uredom Vilnius (Litva) te Zakladom za zaštitu krajolika - FOK (Poljska). Informacije o

projektnim aktivnostima dostupne su na: <https://www.interregeurope.eu/nities>

NITIES poster, Izvor: Interreg Europe

Literatura

Creative Footprint (n.d.). Pristupljeno 3. srpnja 2025.: <https://www.creative-footprint.org>

d'Antonio, S. (2024). Cities After Dark: Baseline Study and Network Roadmap. Pristupljeno 5. srpnja 2025.: <https://urbact.eu/sites/default/files/2024-05/Cities%20After%20Dark%20-%20Baseline%20Study.pdf>

Europska komisija. (2002). Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća o procjeni i upravljanju bukom iz okoliša (END, 2002/49/EZ). Pristupljeno 11. srpnja 2025.: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32002L0049>

- Europska komisija. (2003). Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća o određenim vidovima organizacije radnog vremena (2003/88/EZ). Pristupljeno 11. srpnja 2025.: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003L0088>
- Europska komisija. (2017). Komunikacija Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i odboru regija. Akcijski plan za potporu zaštiti javnih prostora (COM/2017/0612). Pristupljeno 11. srpnja 2025.: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0612>
- Eurostat. (2021). EU Labour Force Survey - Main features and legal basis. Pristupljeno 3. srpnja 2025.: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=EU_labour_force_survey_-_main_features_and_legal_basis#SE_MAIN_TT
- Eurostat. (2025.) Employed persons working at nights. Pristupljeno 3. srpnja 2025.: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsa_ewpnig__custom_17343796/default/bar?lang=en
- Insee. (2022). Active population, employment and unemployment within the meaning of the census in 2022. Pristupljeno 15. srpnja 2025.: <https://www.insee.fr/en/statistiques/8575017?geo=COM-75056&q=paris>
- Interreg Europe. (2025). *NITIES - Strategies for the development of the night-time economy: An integrated approach to night-time economy governance in the European Union*. Pristupljeno 3. srpnja 2025.: <https://www.interregeurope.eu/nities>
- Pawlusiński, R. (2023). *Managing of the night-time economy: Challenges for a sustainable urban policy - The case of Krakow*. Folia Geographica, 65(1).5-22. Pristupljeno 3. srpnja 2025.: <https://ruj.uj.edu.pl/server/api/core/bitstreams/1e70e687-9513-4fec-8a34-3e764d53a331/content>
- Rotterdam Creative Report. (2024). Pristupljeno 7. srpnja 2025.: https://n8w8rdam.nl/wp-content/uploads/2024/10/CFP_Rotterdam_FullReportENG_VibeLab_24092024.pdf
- Son, N. N., Thu, N. T. P., Dung, N. Q., Huyen, B. T. T. i Xuan, V. N. (2023). *Determinants of the sustained development of the night-time economy: The case of Hanoi, capital of Vietnam*. Journal of Risk and Financial Management, 16(8), 351. Pristupljeno 3. srpnja 2025.: <https://doi.org/10.3390/jrfm16080351>
- Sound Diplomacy. (n.d.). A Guide to Managing your Night Time Economy. Pristupljeno 22. srpnja 2025.: <https://vnb.lt/wp-content/uploads/2025/06/2018-Sound-Diplomacy-Night-Time-Economy-Management-Guide.pdf>

Statistics Estonia. (2024). Pristupljeno 14. srpnja 2025.: https://andmed.stat.ee/en/stat/sotsiaalelu__tooturg__heivatud__aastastatistika/TT241/table/tableViewLayout2

Tišma, S., Tolić Mandić, I., Jelinčić, D. A. i Kovačević, M. (2024). *Zagreb Night-Time Economy: Hit or Myth*. Journal of Management World. 2, 177-185. Pristupljeno 3. srpnja 2025.: <https://managementworld.online/index.php/mw/article/view/570/367>

VibeLab. (2023). *Berlin Night-time Economy Strategy*. Pristupljeno 3. srpnja 2025.: <https://vibe-lab.org/nighttimestrategy>

Vilnius Night Office. (n.d.). Pristupljeno 3. srpnja 2025.: <https://vnb.lt/en/about-us/>

Zmysloni, P., Pawlusiński, R. (2020). *Tourism and the night-time economy: the perspective article*. Tourism Review, 75(1), 194-197. Pristupljeno 16. srpnja 2025.: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/tr-05-2019-0158/full/html>

Nakladnik:

IRMO - Institut za razvoj i međunarodne odnose
Ulica Ljudevita Farkaša Vukotinovića 2
10000 Zagreb
www.irmo.hr

Za nakladnika:

Jakša Puljiz, ravnatelj

Uredništvo:

Ana-Maria Boromisa,
Sanja Maleković,
Jakša Puljiz,
Sanja Tišma,
Aleksandra Uzelac

Lektura:

Maja Hoić

Grafičko uređenje:

Dragana Markanović

Ova publikacija odražava isključivo stajalište autora i Institut se ne može smatrati odgovornim prilikom uporabe informacija koje se u njoj nalaze.

Sadržaj publikacije moguće je prenositi bez prethodnog odobrenja IRMO-a pod uvjetom da se jasno i vidno navede izvor (autor, naslov, IRMO kao nakladnik te poveznica na internet stranicu objave).

Ovaj je rad nastao u sklopu projekta BORE – Bit i boje održivog regionalnog razvoja u Republici Hrvatskoj financiranog sredstvima iz Nacionalnog plana oporavka i otpornosti 2021.-2026. - NextGenerationEU. Izneseni stavovi i mišljenja samo su autorova i ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih."

**Financira
Europska unija**
NextGenerationEU

IRMO

Institut za razvoj i međunarodne odnose
Institute for Development and International Relations